

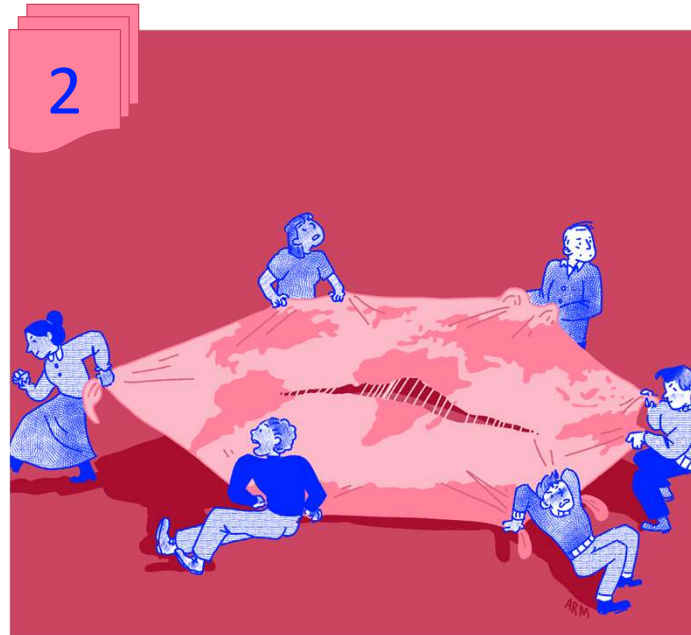
Vrijheid

WAT STAAT ER OP HET SPEL?

Snyder en positieve en
negatieve vrijheid

Petra Bolhuis

Maieutiek 2026

MaieutiekVrijheid_2026

1

1

Snyder over positieve en negatieve vrijheid

- Het verhaal begint in de tijdelijke woning van de Oekraïense Maria. Haar huis is verwoest tijdens Russische aanvallen. Ze kon terugkeren in 2023, in een tijdelijke huis. Vrijheid is niet alleen de afwezigheid van het kwade, maar ook de aanwezigheid van het goede. (10)
- Snyder vertrekt uit Connecticut naar een dorp waar de Russen 350 burgers in de kelders van een school hielden tijdens de bezetting. Iemand vroeg om hulp bij het bouwen van een speelplaats. Dat is vrijheid waarvoor inspanningen nodig zijn om iets op te bouwen voor jonge mensen.
- Hier ontstaat zijn kritiek op negatieve vrijheid: de bezetter is weg, je wordt niet langer fysiek belemmerd, maar dan begint het pas(13). 'Vrijheid is een normaal leven met gunstige vooruitzichten', zegt de bevelvoerder van de veteranen daar.
- Citaat blz 13: 'In dit boek wil ik proberen vrijheid te definiëren. Daartoe moet het woord eerst worden gered van sleetsheid en misbruik.'

MaieutiekVrijheid_2026

2

2

Het boek en hoe het past in de colleges

- Snyder schrijft een persoonlijk boek en deelt daarin zijn opvattingen terwijl hij reflecteert over vrijheid.
- Hij zit dicht op de huidige politiek, spreekt met politici als Zelensky en zijn boek gaat dus over de realiteit van (on)vrijheid.
- Het is soms heel persoonlijk. Bijvoorbeeld waar hij vrijheid koppelt jeugdherinneringen. Anekdotisch interessant, maar dit komt niet terug in de colleges
- Hij haalt een aantal filosofen aan die hij gebruikt bij zijn reflecties. Maar hij is geen filosoof en leest soms ook duidelijk selectief. In de colleges zal ik zijn verhaal voorzien van meer filosofische achtergronden, zonder de link die hij maakt met de actuele politiek uit het oog te verliezen.

MaieutiekVrijheid_2026

3

3

Dé vrijheid in de VS is negatieve vrijheid

- De VS denkt alleen aan negatieve vrijheid. Dat idee dat we vrij zouden zijn als **barrières** weg zijn, dat suggereert ook dat anderen die barrières opwerpen het enige probleem zijn.
- Maar barrières zijn niet vrij van **bedoelingen**: de nazi's maakten van scholen en kunstcentra concentratiekampen en gevangenissen (14). Auschwitz was een legerbasis, Dachau een fabriek. In Dostojewski's broeders Karamazov vraagt iemand: 'Als God niet bestaat is alles dan geoorloofd?' Volgens Snyder is vrijheid is niet gegeven. Ook maakt noch de aan- of aanwezigheid van God het waar. Het geboren worden gebeurt in afhankelijkheid en mens worden is een activiteit die andere mensen veronderstelt.
- De VS denkt dat vrijheid is iets wat ze hebben sinds hun Founding Fathers. 'Zodra je vrijheid gaat zien als iets dat je in de schoot geworpen is, glijt het je door de vingers', zegt Mebrahtu, een Eritrese dissidente dichter. (16)

MaieutiekVrijheid_2026

4

4

De vrijheid van de bezetter in Oekraïne

- VS offert vrijheid op voor de zekerheid dat jouw vrijheid niet aangetast kan worden door anderen. Vrijheid en veiligheid horen bij elkaar maar zijn niet hetzelfde.
- Anderen zoals God, de Founding Fathers of het vrije markt kapitalisme zullen vrijheid brengen/behouden. De eigen activiteiten liggen binnen de vrijheid, maar gaan er dus niet over.
- Snyder schrijft het voorwoord onderweg vanuit Kiev naar het westen. Hij beschrijft wat Zelensky zei na de invasie van Rusland namelijk dat het volk niet hoefde kiezen tussen veiligheid en vrijheid. Zelenski zelf koos -in vrijheid- ervoor om te blijven om te vechten voor vrijheid (17). Daartoe is er eerst ontzetting nodig als eerste stap, (negatieve vrijheid) maar daarna en daarnaast moet er gewerkt worden aan vrijheid om te leven naar waarden en wat mensen zelf beoordelen als het goede. (positieve vrijheid)

MaieutiekVrijheid_2026

5

De 5 vormen van vrijheid (19)

- Soevereiniteit kindertijd
- Onvoorspelbaarheid..... jeugd
- Mobiliteit..... jong volwassenen
- Feitelijkeheid..... volwassen
- Solidariteit..... volwassen

MaieutiekVrijheid_2026

6

6

De kritiek op negatieve vrijheid

- Door het hele boek heen is er kritiek op de eenvormige aandacht voor de negatieve vrijheid die hij in de VS, maar ook in Europa, ziet.
- Vrijheid rechtvaardigt overheidsingrijpen. Dat moet Snyder uitleggen, vooral in de VS. De methode is dat hij op zijn eigen brede internationale ervaringen reflecteert en deze bespreekt met en a.h.v. dode- en levende filosofen.
- Het (alweer) grenzeloos optimisme maakt dat Snyder het verleden gaat bestuderen. Geschiedenis wordt na 1989 een irrelevant vak zegt Snyder (denk aan Fukuyama) en iedereen denkt dat vrijheid vanzelf toeneemt met een vrije markt.

MaieutiekVrijheid_2026

7

7

Poetin en Trump en de negatieve vrijheid

- De inval in Irak 2003 gaf de VS alle ruimte om veiligheid voor de VS te creëren onder het motto veiligheid=vrijheid, maar leverde vooral veel onvrijheid op in Irak en in de VS. Poetin 1999 claimt grotere vrijheid voor economische hervormingen, meer vrije markt. Kapitalisme zou daarmee leiden tot democratie. Als Snyder dat onzin noemt is hij een tijdje persona non grata.
- In 2004 manipuleert Poetin de verkiezingen in Oekraïne, dat mislukt. Er is ongebreidelde negatieve vrijheid van Poetin en de oligarchen. Snyder waarschuwt dat nu de vrije markt in de VS ook de kant uit gaat van ongebreidelde verrijking van enkelen die daarmee een oligarchie kunnen vestigen door de ruimte die de negatieve vrijheid hen biedt. Trump gaat voor een volgende verkiezing (43).

MaieutiekVrijheid_2026

8

8

De thema's en de denkers

3 en 4 Soevereiniteit.....Stein, Merleau Ponty en Weil

5 OnvoorspelbaarheidHavel, Kolakowski en Arendt

6 Mobiliteit Marx, d'Holbach, Rorty

7 Feitelijkheid..... Orwell, Kolakowski, Wittgenstein en Foucault.

8 Solidariteit..... Milosz, Weil, Rawls, Snyder

9 Negatieve vrijheid en het recht op steun en veiligheid: Fennis en de antipsychiatrie (Italië). Positieve vrijheid en het recht op andere waarden: Rorty, Lieke Marsman en andere voorbeelden.

MaieutiekVrijheid_2026

9